

ZAGADNIENIE 25

Muzyka polskiego średniowiecza

1) Wzmianki o muzyce sprzed X w.

a) Opisy muzyki wykonywanej na ziemiach późniejszego państwa polskiego: relacje bizantyńskiego historyka Teofilaktesa Simokatesa (VI/VII w.) oraz wzmianki podróżników arabskich.

b) Zabytki archeologiczne (fragmenty instrumentów muzycznych: grzechotek, brzękadeł, prymitywnych aerofonów).

2) Muzyka w Polsce po roku 966.

a) Przejęcie przez Polskę wraz z chrztem zdobyczy kultury zachodnioeuropejskiej (m.in. chorału gregoriańskiego).

b) Powstanie pierwszych centrów rozwoju muzyki liturgicznej (biskupstwa w Poznaniu, Gnieźnie, Wrocławiu, Krakowie, Płocku, Włocławku; opactwa, np. tynieckie)

c) Przybycie do Polski zakonników (benedyktyni, cystersi, dominikanie, franciszkanie, norbertanie, bożogrobcy).

d) Zainicjowanie działalności szkół przykatedralnych i przykościelnych (znacząca rola benedyktynów).

e) Sprowadzenie pierwszych ksiąg liturgicznych („Codex Gertrudianus” czyli psalterz Rychezy, żony Mieszka II z ok. 1000 r., „Sacramentarium Tynieckie” z ok. 1060 r., „Pontificale” biskupów krakowskich z przełomu XI i XII w.).

f) Pojawienie się, obok chorału gregoriańskiego, rodzimego repertuaru - XII i XIII w. (muzyka jednogłosowa, związana często z kultem lokalnych świętych):

- historie i oficja rymowane, wykonywane w czasie nabożeństw pozamszalnych, np. o św. Stanisławie „Dies adest celebris”/”Nadchodzi dzień uroczysty” dominikanina Wincentego z Kielczy (XIII w.) - historia ta zaczyna się antyfoną „Ortus de Polonia”/”Urodzony w Polsce”;

- sekwencje, np. o św. Wojciechu „Hac festa die”/”Tego dnia świątecznego” z końca XI w.;

- hymny, np. ku czci św. Stanisława „Gaude Mater Polonia”/”Wesel się Matko Polsko” Wincentego z Kielczy (z historii „Dies adest celebris”);

- pieśni, np. „Bogurodzica” (zwana carmen patrium/pieśń ojców – pieśń ojczysta, bojowa pieśń rycerstwa polskiego wzmiankowana m.in. w kronice Jana Długosza).

g) Powstanie repertuaru świeckiego w kręgach dworskich (wzmianki na ten temat w kronikach: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka) oraz w środowisku zakowskim (zabytki anonimowe: „List żaka krakowskiego do panny Heleny”, „Pieśń o pani co nie chciała dać owsa koniowi żaka”; „Pieśń o Wicklefie” Jędrzeja Gałki - profesora Akademii Krakowskiej).

h) Pojawienie się kontrafaktur repertuaru europejskiego (jedno- i wielogłosowego). Kontrafaktura: zastępowanie w utworze muzycznym oryginalnego tekstu – nowym (często świeckiego – religijnym, rzadziej odwrotnie).

i) Działalność cechów i bractw muzycznych (hejnały, muzyka „miejska”)

3) Muzyka wielogłosowa w Polsce.

a) Najstarsze zabytki utworów wielogłosowych skomponowanych w Polsce:

- 2 gł. organum „Benedicamus Domino”/”Błogosławmy Pana” z końca XIII w.;

- 4 gł. conductus “Omnia beneficia”/”Wszystkie dobrodziejstwa” z przełomu XIII i XIV w. (Rękopisy te odnaleziono w XX w. w klasztorze klarysek w Starym Sączu).

b) Zabytki wielogłosowej muzyki świeckiej z XV w. (muzyka dworska i „miejska” z ośrodka krakowskiego):

- 2 gł. „Breve regnum”/”Krótkie panowanie” (pieśń zakowska);

- 3 gł. „Cracovia civitas”/”Mieszkańcy Krakowa” (tekst biskupa Stanisława Ciołka, panegiryk ku czci Krakowa i jego mieszkańców).

c) Zabytki wielogłosowej muzyki religijnej z XV w.:

- 3 gł. „Chwała Tobie Gospodzinie” (o św. Stanisławie);

- 2 gł. utwór maryjny „O najdroższy kwiatku panieńskiej czystości” (pierwszy w Polsce przykład zastosowania techniki imitacyjnej).

d) Twórczość Piotra z Grudziądza - XV w. (3 gł. opracowanie tropu „Kyrie fons bonitatis”/”Panie źródło dobroci”, motety politekstowe 3-5 gł.!, pieśni łacińskie, kanony).

e) Twórczość Mikołaja z Radomia - XV w., wprowadzenie nowej techniki: fauxbourdon, typowej dla szkoły burgundzkiej (3 gł. „Magnificat”, „Alleluja”, „Historigraphi aciem”/”Okiem historyka” do tekstu Stanisława Ciołka lub Mikołaja z Błonia?, 3 pary mszalne: Gloria+Credo). Zapowiedź muzycznego renesansu.

3) Średniowieczna muzyka polska w kontekście muzyki zachodnioeuropejskiej.

a) Przyjęcie przez Polskę chorału gregoriańskiego w czasie, gdy na zachodzie Europy rozwijała się już muzyka wielogłosowa (organum).

b) Pierwsze zabytki muzyki wielogłosowej w Polsce pochodzą z czasów, gdy we Francji rozpoczął się już nowy okres - Ars Nova.

c) Mikołaj z Radomia jako pierwszy polski twórca, stylistycznie nawiązujący do muzyki zachodnioeuropejskiej i reprezentujący ówczesną awangardę.